

Nåden enligt Metodistkyrkans tradition

- en katalysator i själavården-

Master of Divinity uppsats

Ingrid Svensson

Överås 2004

Se hur Gudsvinden bär

Friheten sträcker ut sin hand
Nej, kärleken tvingar ingen till sig
Du är nu fri att säga ja eller nej
till detta något som kallar på dig

Se hur Gudsvinden bär
hur den lyfter just här
Du får komma precis som du är

Vägen den börjar där du står
Så är det att vara född av Anden
Glädjen du känner är en gåva
en hälsning från en okänd som ville ditt liv

Se hur Gudsvinden bär
hur allt vänder just här
Du är älskad precis som du är

Inget är här förutbestämt
Nej, livet har lagts i dina händer
myndigförklarad, allt är möjligt
I Andens rike finns inga hopplösa fall

Se hur Gudsvinden bär
hur allt stiger just här
Du är väntad precis som du är

Kommer du tidigt eller sent
till nåden finns inga åldersgränser
Döden är till och med besegrad
Ja, även där finns tillitens famn, om du vill

Se hur Gudsvinden bär
Hur den värmer just här
Du får komma precis som du är

Vad som än händer på din färd
Så vandrar uppståndelsen emot dig
Inget kan skilja dig, nej, ingen kan röva bort
den kärlek som åtrår ditt "ja"

Se hur Gudsvinden bär
hur allt händer just här
Du är älskad precis som du är

Ur mässan "Till Dig" av Ingmar Johansson

Vid din grind igen

Vem täpper till din trut
och vem tejpar för dina ögon?

Vem håller dig i schack
dag och natt året om?

Vem får dig till att gå
med krokig rygg och böjd nacke
mitt i sommarn?

Vem kan klara nånting sånt?

Vem har fått dig till att tro
på nånting som du inte tror på?

Vem har fått dig in i fällan
och vem håller dig kvar där?

Vem har fått dej till att tro
att ditt liv inte är värt
ett vittne ?

Vem kan klara nånting sånt?

Är det tiden
eller skräcken
för din framtid
eller åldern
eller förnuftet
eller sorgen
eller är det du själv?

Vem säger att det du kan och vill
är bara dyra drömmar?

Vem säger att du ska veta din plats
och sköta ditt?

Vem säger att det du tycker och tänker
det är inget att ha?

Är det du själv?

Jag har sett hur sveket slagit rot
sett dess snara om var fot

Jag har sett revolter falla och försvinna
under svekets svarta sot

Nu väntar jag på vind igen

Därför står jag vid din grind igen

Säj, får jag komma in min vän
eller är allt redan borta och förgjort?

Ulf Lundell

Jag är grinden.

Den som går in genom mig skall bli räddad...

...Jag har kommit för att de skall ha liv och liv i överflöd

Joh. 10:9-10

Innehållsförteckning

1. Inledning	5
Själavård	5
Teologi	5
Problemformulering	6
Metod	7
2. Vad är nåd?	8
Västeologin och Martin Luthers syn på nåd	8
Ordos Salutis-Nådens ordning	10
Arvssyndens föjder enligt John Wesley	10
Nåden: väst- och östeologi	11
Den förekommande nåden	11
Rättfärdiggörelse	12
Jämförelse	12
3. Vad är själavård?	14
Olika dimensioner av själavård	15
Själavårdens dimensioner	15
Lilla och stora berättelsen	17
Allt är tillåtet	17
Själavård med hjälp av symboler, liturgi och sakrament	19
Själavård med Bibeln	21
4. Vem är själavårdaren?	23
Kallelse	23
Identitet	24
Herden	24
Den sårade hjälparen	25
Den kloke dåren	25
Pilgrimen	26
5. Själavårdssamtalet	26
Guds förekommande nåd	26
Olika dimensioner	26
Olika typer av själavård	27
Egenterapi och handledning	29
Utbildning och kunskap	30
6. Vad sker i samtals processen?	33
Trepårtssamtal	33
Tiden	33
Den vilande själavårdaren	34
Prestationskrav	34
Växt och mätbarhet	35
Andlig intuition	36
7. Konklusion	37
8. Litteratur	39

1. Inledning

Själavård

Överallt i samhället finns det specialister som vi kan söka då vi behöver hjälp. Många av våra frågor om hur vi mår kan vi få hjälp med att söka svar hos en läkare, psykolog eller psykoterapeut. Hur är det då vi behöver hjälp med att söka svar på livets frågor, eller undrar vem Gud är och varför livet är så orättvist? Ja, då kan vi söka själavård. Också då det gäller själavård finns det specialister. Det finns duktiga och professionella själavårdare i många präster och pastorer i våra olika kyrkor och samfund. I mitt arbete som församlings- och sjukhuspastor har jag arbetat mycket med själavård på olika sätt.

Tyvärr har jag också märkt att själavården ibland blandas ihop med psykoterapin. Den själavårdande pastorn eller prästen vill gärna vara som terapeuten. Detta är inte respektfullt vare sig mot psykoterapin eller själavården. Själavården har något eget, något gott som gör att det bli själavård. Kanske finns det en rädsla för att det ska uppfattas som att själavårdaren tvingar på konfidenten en tro på Gud. Eller finns där en avund för terapeuten eller man kanske rentav är osäker i sin egen roll. Samtidigt är det faktum att den som sökt hjälp sökt en själavårdare och inte en terapeut.

I arbetet som pastor är det egentligen en stor del av arbetet som består av själavård i olika former. Alltifrån gudstjänster till det enskilda samtalet och bikten.

Själv anser jag själavården vara en mycket viktig del i mitt arbete som pastor. År 2001-2002 gick jag en kurs i ¹sjukhussjälavård, då jag arbetade som sjukhuspastor. På kursen handlade det mycket om att söka hitta sin identitet som just själavårdare. Det var ett viktigt år för mig då jag fann en trygghet i mitt sätt att vara själavårdare. Det var också efter det som tankarna föddes att bättre kunna definiera själavård och med det menar jag då det enskilda samtalet mellan en hjälpsökande och en yrkesverksam själavårdare, ex en pastor.

Teologi

I min reflektion över själavården har jag tänkt på hur min teologi inverkar på mitt själavårdande arbete. En människas Gudsbild påverkar synen på människan och hur Gud ser på henne. Ett centralt begrepp i teologin är nåden. I mina studier på ²Överås läste jag om ³John Wesleys syn på nåden.

¹ Högre kursen i Sjukhussjälavård, Sahlgrenska Universitetsjukhuset i Göteborg

² Metodistkyrkans Teologiska Seminarium. Uppgradering till Master of Divinity

³ John Wesley (1703-1791) var anglikansk präst och Metodistkyrkans grundare.

Enligt hans syn på Guds nåd är den, förutom att vara förlåtande och accepterande, också en aktiv process mot ett helande. En verksam kraft i människan och en process till helhet. Med denna kunskap undrar jag om och i så fall hur det påverkar mitt sätt att bedriva själavård jämfört med någon annan, med en annan teologisk uppfattning av Gud, människan och nåden.

Jag är pastor i Metodistkyrkan sedan 13 år tillbaka. En kyrka som jag växt upp i och som har en teologi och människosyn som jag bejakar. Under 9 år arbetade jag som sjukhuspastor på Universitetssjukhuset i Linköping. Anledningen till att jag sökte detta arbete var att jag ville arbeta mer med det enskilda mötet och samtalet i kris och glädje. Min Gudsbild talar om en helig, varm och kärleksfull Gud som alltid söker människor med sin nåd. Förekommer och möter oss med sin nåd och kärlek samt längtar efter oss.

Någonstans i mig finns en iver att få möta människor som drabbats i livet. Kanske helt enkelt för att jag också är människa och vet hur det kan vara att drabbas av ångest, svek eller att själv göra bort sig. Då vill man ha någon att anförtro sig åt.

Någon som vet vad det är att vara människa och inte har alla svaren på frågorna. Någon som orkar vara kvar i det hemska, någon som kan peka på Guds helande nåd, förlåtelse och upprättelse. Detta vill jag som pastor och själavårdare. Därför vill jag fördjupa mig i vad själavård är och använda min metodistiska teologi i min tolkning av Gud och livet och förena dessa.

Problemformulering

Själavård är något som kan innefatta väldigt många olika slags handlingar och med få eller många människor. Jag har valt att avgränsa själavårdaren till någon som har det som yrke, dvs en präst eller pastor. Jag är väl medveten om att det också finns lekfolk som bedriver god själavård hemma vid köksbordet, på arbetsplatsen m.m Det man måste vara vaksam vid är när man kommer till en gräns där det blir svårt att gå vidare som lekfolk. Då är det viktigt att slussa vidare till en präst eller pastor, både för sin egen skull och för den som söker hjälp.

Själavården i denna uppsats är begränsad till mötet mellan själavårdaren och den hjälpsökande. Ett möte kan sedan mynna ut i fler själavårdsmöten- antingen fler samtal eller en liturgisk handling med flera som vittnen tex krisdop, nattvard och förbönsstund.

Den som söker själavård kallas här genomgående för ⁴konfident och själavårdaren för enkelhetens skull för hon, även om det naturligtvis inte är någon kvalitetsskillnad då det gäller män och kvinnor som själavårdare

⁴ Ordet betyder ”den som anförtrot sig”

I den process som själavårdssamtalen finns påverkar och påverkas både konfidenten och själavårdaren. Det som också påverkar processen är Gud med sin nåd. Det är därför viktigt att själavårdaren är öppen och mottaglig för Guds nåd i samtalet. Det har också betydelse vilken Gudsbild och människosyn själavårdaren har.

Den metodistiska synen på nåd är en process som verkar till helande. Hur kan denna Guds nåd påverka utan att själv påverkas? Frågan jag i denna uppsats vill besvara är: Är den metodistiska synen på Guds nåd, att se som, en ⁵katalysator i själavården?

Metod

Den litteratur jag valt till detta är dels böcker om synen på Guds nåd hos lutherdomen och metodismen samt några själavårdsböcker som beskriver vad själavård är och vad som sker i mötet. Dessutom har jag valt att studera några böcker om liturgi och några gudstjänstböcker. Detta för att se på ritens och symbolernas plats i själavården, som också har sin plats i själavården.

I min metod har jag valt att börja med att förklara vad nåd är och hur Metodismens syn på nåd är jämfört med luthersk syn. Därefter beskriver jag vad själavård är och vem själavårdaren är. Utifrån det frågar jag mig hur detta påverkar själavården?

Hur går samtalsprocessen till och vad sker i den?

Genom att jämföra vad den metodistiska synen på nåd är med vad som behöver ske för att det ska bli ett gott själavårdsmöte, söker jag svar på min fråga:

Är den metodistiska synen på Guds nåd, att se som, en katalysator i själavården?

⁵ Ett ämne som tillförs en process som påverkar processen utan att själv påverkas.

2. Vad är nåd?

Västteologin och Martin Luthers syn på nåd

⁶Begreppet nåd står för Guds verksamma kärlek till människans räddning. Frälsningen är helt och hållet nådens verk. Det är Gud som verkar direkt genom sin Ande till människan. Frälsningens grund är försoningen i Jesus Kristus. Människan är inte fri och helt oförmögen att medverka till sin frälsning. Det är inte så att nåden och den fria viljan samverkar vid en människas omvändelse, utan det är helt och hållet nådens verk. Nåden är helt enkelt syndernas förlåtelse. Eftersom människan är alltigenom syndig, så är det enda sättet att ta emot nåden. Människan själv har ingen naturlig förmåga att älska Gud. När människan lever med Gud är det ett ständigt erkännande av sig själv som syndig och förlitande sig på Guds nåd. Människan är en syndare i hela sin person, sådan hon är inför Gud, och förblir så. Synden är nedärvd från födseln och upphör inte. I sådant som rör frälsningen har människan ingen fri vilja. Nåden är förändring i status av syndaren, i Guds ögon. En förändring som Gud ensam gjort. Att upptäcka och ta emot nåd och förlåtelse från Gud blir rättfärdiggörelsen. Livet blir då ”konsten” att vänja sig vid rättfärdiggörelsen, samt att leva i den dagliga omvändelsen till Kristus; helgelsen.

Ordos Salutis – Nådens ordning

⁷Enligt Luther är det alltid Anden som aktivt söker människan. Det första steget i Ordos salutis kallas kallelsen. Från att tidigare bara kunnat ana Gud, kan nu människan påtagligt känna att Gud aktivt handlar. Egentligen börjar kallelsen vid dopet, men upptäcks först senare i livet. Tex i naturupplevelser, samvetets röst och andra människors exempel. Det första steget i nådens ordning är att människan måste få hjälp att använda Guds ord. Om människan fortsätter att be, meditera och att läsa Bibeln förs hon vidare i processen. Lutheraner kallade ofta denna första tid för ett led i den ” förberedande nådens verk”. Förberedande, därför att människan fortfarande inte är omvänd. Känslorna rör sig bara på en ytlig nivå och har ingen förankring i några djupare skikt av personligheten. Kallelsen är viktig som ett led i den kristna människans omvändelse men främst är den till för att bryta oviljan mot Guds ord och bönen. Den oviljan som finns i och med arvssynden. Människan är självisk och söker det som är bra för henne själv och inte efter Gud. Själavårdaren ska glädja sig åt kallelseerfarenheten, men också hjälpa konfidenten att komma vidare, genom att få hjälp att

⁶ Hägglund Bengt, Teologins historia, 1969 s.208-209

⁷ Wikström Ove, Den outgrundliga människan, 1999 s.255

använda Guds ord, be, lovsjunga och att fira gudstjänst. Det är i ordet och sakramenten Gud visar sig och inte bara i starka känsloupplevelse.

Om människan fortsätter att läsa Bibeln, lovsjunga och fira Gudstjänst förs hon vidare i processen. Då blir människan upptagen av vad som är rätt och fel, istället för bara känsloupplevelser. Detta steg kallas för upplysning genom lagen. Trots att förlåtelse och försoning är fundamentala inslag i förkunnelsen kan inte den person som lever ”under lagen” ta till sig det. Att leva så innebär ofta att man först fördömer hur andra lever, för att sedan fördöma sig själv. Fortsätter man att läsa Bibeln och gå i Kristi efterföljelse blir upplevelsen ontologisk. Den förändring kommer inte från människan själv utan från Gud. Han skänker sin nåd och människan leds in i evangelium; syndernas förlåtelse och frid. Den reella skuldbördan försvinner och ersätts av lättnad och tacksamhet. Det är nu människan förstår att Kristus dog för just henne. Hon blir rättfärdiggjord och pånyttfödd, dvs hon lämnar det gamla och införs i livet med Gud. Hon går ständigt från död till liv och vandrar i helgelsens ” dagliga omvändelse”.

Enligt Luthers syn på människan finns det inget som säger att människan kan förändras. Hon är född syndig i och med arvssynden och kan inte förändras. Hon har ingen vilja till det goda. Det enda hon har att förlita sig till är evangeliet om Guds nåd och Kristi försoning, som kommer till henne genom lag och evangelium. Om man som själavårdare har den synen på Gud, nåd och människa, så påverkar det naturligtvis själavården. Det finns ingen fri vilja till det goda i människan. Hon kan heller inte förändras, växa till och helgas, inte ens samarbeta med Gud till det goda. Det själavårdaren kan göra här är egentligen bara att tala om att det finns förlåtelse för konfidentens synder i Jesus Kristus samt nödvändigheten av den dagliga omvändelsen. Det är där man får förlåtelse.

Om man som själavårdare föredrar en s.k konfidentcentrerad själavård, så börjar man inte att tala om att det finns förlåtelse för konfidentens synd! Istället börjar man där konfidenten är, med sina funderingar och frågor, för att sedan leda fram till Guds nåd och förlåtelse, dvs tala om att konfidenten inte behöver vara rädd för att duga och räcka till, för hon faller i nåden och förlåtelsen. Någon förändring av människan kan egentligen inte ske, mer än den dagliga omvändelsen till Kristus.

Arvssyndens följder enligt John Wesley

John Wesley ansåg att i och med Adams fall så är hela den mänskliga naturen fördärvad; för Adam men också för hans efterkommande. Där finns inte längre någon helighet och rättfärdighet.⁸ Människan tappade sin moraliska avbild i syndafallet. Människan är totalt fördömd och straffad med döden.⁹ Bibeln talar om att det är personen själv som får stå till svars för sina synder. Visst är det sant att alla Adams barn har skuld som medför straff. Fast Adams alla efterkommande kan inte stå till svars för Adams synd, på samma sätt som Adam. Han kunde välja i det han gjorde, medan vår skuld från honom bara är ärvd. Och kan inte tillräknas som något personligt. Vi kan inte stå till svars för Adams synd, på samma sätt som Adam. Vi bär också, var och en, på personlig skuld. Vi syndar. Det får vi stå till svars för, var och en. Arvssynden i sig själv, kan inte leda till evig fördömmelse. Ingen blir evigt fördömd, om man inte själv väljer det. Annars skulle det ha varit så att människan var evigt förtappad, utan att själv ha en möjlighet för att söka Gud.

Ingen människa är helt tom på Guds nåd. Genom den nåd vi får från Gud så kan vi skilja på gott och ont, dvs vi har ett samvete. Detta kallas ofta för vårt¹⁰ naturliga samvete, vilket är en felaktig benämning. Det är nämligen inte naturligt, utan det bestäms av Guds förekommande nåd. Det betyder att då en människa syndar, så gör hon det inte för att hon inte äger Guds nåd, utan för att hon inte använder den. Människan är totalt beroende av Gud då det gäller sin frälsning. Det är bara Gud som kan frälsa, eftersom människan är totalt fördärvad och död i synd. Eftersom den förekommande nåden ges till alla människor, så kan alla människor vända sig till Gud. Detta gör att varje människa har ett eget ansvar över sin egen fördömmelse. Gud vill inte att någon ska bli fördömd. Människan får därför en chans att välja.¹¹ Det är ju inte Guds vilja att människan ska fördömas.

Hur kan då människan själv välja, trots att hon är totalt förtappad och oförmögen att välja Guds vilja? Det är den¹² förekommande nåden som gör det.

Wesley tror att den naturliga människan¹³ fullständigt är förtappad. I den moraliska bilden. Den ursprungliga och politiska bilden är inte helt förlorad. Den andliga naturen och själens odödlighet är kvar. Människan går att känna igen sedan innan syndafallet.

Men ur frälsningssynpunkt äger den naturliga människan inga egna resurser.

Hon är helt beroende av hjälp men har också förmågan att¹⁴ samarbeta då hon får Guds hjälp.

⁸ Lindström Harald, Människan och heliggorelsen, 1977 s. 21-23

⁹ Rom. 2:6

¹⁰ Cobb B John Jr, Grace and responsibility, 1995 s. 21-26

¹¹ 2 Petr 3:9b

¹² Maddox L Randy. Responsible Grace, 1994 s. 83-84

¹³ Runyon Theodore, The New Creation, 1998 s. 28-29

¹⁴ Cobb B John Jr, Grace & Responsibility 1995 s. 24

Detta betyder att då en själavårdare sitter i samtal med en konfident vet hon att denna kan samarbeta med Gud och själavårdaren, för det goda. Hon har en förmåga att vilja det goda eftersom Guds förekommande nåd finns i henne. Dessutom är det möjligt med en förändring, en växt och mognad. Detta sker då konfidenten tillåter Gud att verka i henne med sin nåd, Guds heliga Ande.

Nåden: väst- och östteologi

¹⁵Västteologer har ofta uppfattat nåden som ett gudomligt förlåtande och förlåtelse. Medan östteologer har uppfattat nåden som en kraft från Gud som arbetar inne i människans natur för att förändra henne. Ibland beskrivs den också som ¹⁶en helande kraft. Wesley ansluter sig på sätt och vis till båda traditionerna. Förlåtelsen blev en del av den helande kraften. John Wesley menar att Guds nåd är också kärlek. Eftersom kärlek ofta är en relation mellan två människor, så är det med nåden precis som synden, det kan ske ett samarbete mellan Gud och människa. Därför är den helande kraften ingen konstig kraft som svävar över oss, utan är helt enkelt Guds närvaro i människan. Nåd är, enligt Wesley, ¹⁷Guds nåd och kärlek till människan som blev synlig i Jesu Kristi försoningsdöd. När den nåden blir emottagen, visar den både på förlåtelse och gör förnyelsen möjlig.

Guds kärlek finns där hela tiden, oavsett om den är besvarad eller inte.

Nåden manifesteras på tre olika sätt: 1.) I skapelsen. 2.) I Guds förlåtelse. 3.) I vår förvandling eller återskapande. Nåden är förlåtelse och förvandling.

Nåden är också kärlek och kan därför inte tvingas på någon.

Den förekommande nåden.

Wesley liknar nåden vid ett hus. Den förekommande nåden är då verandan, rättfärdiggörelsen är dörren och helgelsen är rummen dit vi är kallad att vara. Rättfärdiggörelse och helgelse visar båda på gudomlig aktivitet och mänskligt gensvar, men Guds handlande kommer alltid först. ¹⁸Det börjar innan vi ens vet om det. Det är omöjligt för människan att själv rädda sig och omöjligt att själv överlåta sig till Gud. Det är bara möjligt tack vare den förekommande nåden som kallar på oss. Den förekommande nåden är gudomlig och mänsklig frihet tillsammans. Nåden inbjuder till en relation. John Wesley var övertygad om att Guds Ande

¹⁵ Runyon Theodore, The New Creation 1998 s. 26

¹⁶ Maddox L Randy, Responsible Grace 1994 s. 85

¹⁷ 1 Joh. 4:10

¹⁸ Psaltaren 139

arbetar i hela världen för att erbjuda den förekommande nåden till alla människor. Guds nåd finns hos alla. Gud är närvarande och aktiv i nådens process.

¹⁹Nåden är nämligen inte bara förekommande utan också terapeutisk. John Wesley använder både juridiska termer och terapeutiska för att beskriva nåden. Nåd är återupprättande till hälsa.

²⁰Wesley förklarade det kristna livet, som en terapi där den Store läkaren helar våra syndiga själar, upprättar oss till det levande livet som Gud menat för oss.

Nåden är en process, med en konstant närvaro, medvetet eller omedvetet, där Anden för in personen i en relation som bär och förstärks. Även rättfärdiggörelsen beskriver Wesley framförallt som den helande kraften av kärlek.

Rättfärdiggörelse

²¹ I och med rättfärdiggörelsen börjar processen av upprättandet, vi blir dem vi var ämnade att vara. Rättfärdiggörelsen är vad Kristus gjort för oss i sin försoningsdöd på korset och att vi får ta emot förlåtelsen. Pånyttfödelsen, som sker i samma stund vi tar emot Jesus Kristus i våra liv, är vad den Heliga Ande gör i oss. Pånyttfödelsen inleder helgelseprocessen, förnyelsen av hela våra liv. Guds nåd är den som finns med hela tiden; från den förekommande nåden som ledde fram till ånger och bot och nästa steg som är rättfärdiggörelsen. Samtidigt startar Guds nåd, Helig Ande, i människan som en pånyttfödelse och fortsätter sitt verk i helgelsens process.

Jämförelse

Jämför vi Luthers nådsteologi med Wesley, så ser vi att det leder till lite olika syn på människan och hennes möjligheter. Synen på människan som alltigenom förtappad, alltsedan Adam och Evas fall, har båda två. Människan är i behov av frälsning. Båda talar om nåden som en förlåtelse, dvs att om människan bekänner sin skuld så möter Gud med sin förlåtelse i Jesu Kristi försoning. Gud söker människan med sin nåd. Wesley talar om att Gud söker alla människor med sin förekommande nåd. Därför kan alla människor skilja på gott och ont. Inte för att de är goda själva utan för att Guds nåd finns i dem. Människan har därför både ansvar över sitt liv och kan också samarbeta med Gud. Samarbetet kan leda till människans ånger, överlåter hon sig då till Gud blir hon rättfärdiggjord och på en och samma gång pånyttfödd. Där börjar också förvandlingen, Guds heliga Ande verkar i människan, så att hon helgas,

¹⁹ Runyon Theodore, *The New Creation*, 1998 s. 32

²⁰ Maddox L Randy, *Responsible Grace*, 1994 s. 145

²¹ Runyon Theodore, *The New Creation*, 1998 s.42

växer till och mognar. Luther har inget av detta i sitt sätt att uppfatta nåden. Här gäller endast förlåtelse och daglig omvändelse. Människan kan inte förändras och har heller ingen fri vilja. Själavården borde utifrån dessa tänkesätt te sig lite olika för en luthersk själavårdare än en metodistisk. Hos metodisten finns en relativt positiv människosyn; en människa med fri vilja till det goda och Guds förekommande nåd i sig, som kan leda till omvändelse, pånyttfödelse och den heliga Andes verk med en förändring i helgelsens process.

Det själavårdaren har som uppgift är då att våga vara öppen för Guds nåd, genom den heliga Ande, och låta Anden verka. Samt att visa konfidenten på att Gud redan finns hos henne med sin förekommande nåd.

3. Vad är själavård?

I litteraturen finns mängder av olika definitioner på vad själavård är. Enligt en definition i nationalencyklopedin är själavård ²²*en aktiv (kyrklig) omsorg om människors andliga eller religiösa liv genom samtal, bikt, rådgivning.*

Själavård talar därför om en vård av eller omsorg om själen. Detta till trots är det inte bara själen som vårdas eller visas omsorg om.

Själavård är att se till *hela människan*. Helt enkelt därför att själen inte går att separera ut ur kroppen. Kanske är det just därför det också är svårt att få en exakt definition som alla är överens om. ²³Jesus visar i evangelierna på att vara närvarande som ett viktigt tecken på kärlek. När människor helas av Jesus, till kropp och själ, så är Jesus inte bara där som en ”helandemaskin” för att göra människor friska. Nej, han möter var och en, tar sig tid och visar på att där och då finns inget viktigare möte än just det mellan den människan och Jesus.

Oavsett var det är för människor och oavsett hur de levtt, står Jesus just då på deras sida.

²⁴I själavården tas allt upp som rör livet och det skapade, dvs Gud. Jesus Kristus, vår Frälsare och försonare är med i samtalet och själavården vill visa på hur man kan komma till Kristus med sina liv. Den heliga Ande är alltid med mitt i samtalet och leder och bär. Därför kan man tala om själavårdens treenighet.

Under de få år som Jesus var verksam på jorden, mötte han många människor. Människor som längtade efter att bli hela; sedda, bekräftade och återupprättade. En del av dem såg den kärlek och det medlidande som fanns hos Jesus och sökte hjälp hos honom. Andra människor sökte Jesus själv upp. Det finns många berättelser i evangelierna där människor blir helade från sina fysiska krämpor. ²⁵Tittar vi lite närmare på dessa berättelser så ser vi också att det inte är det enda som sker i dessa berättelser. Det viktigaste är mötet som sker mellan Jesus och den som blir hjälpt. Han är där och möter dem som de är. Han möter de människor som aldrig känt sig tillräckliga, aldrig blivit sedda, älskade och bekräftade för dem de är.

Jesus möter dem mitt i deras situation och ser, bekräftar och älskar dem. Han visar på vad själavård är: att varje människa blir sedd och älskad för den hon är. Återupprättad till kropp, själ och ande, insatt i sitt sammanhang, i gemenskapen med andra människor och i sin funktion. Det hjälper inte om man blir helt fysiskt frisk, om man ändå inte känner sig älskad.

²⁶Det är alltid där det börjar.

²² Nationalencyklopedin Ordbok s.122

²³ Matt 9:20-22

²⁴ Okkenhaug, Berit. När jeg ser ditt ansikt.2002 s.38

²⁵ Se Matt 8:1-4, Mark 7:31-37, Luk 7:36-50, Luk 13:10-13, Joh 4:1-30, Joh 5:1-8, Joh 8:1-11

²⁶ 1 Joh. 4:9-10

²⁷Bibeln ger oss vägledning om vårt förhållande till Gud, vår nästa, skapelsen och oss själva. Själavård ska ge hjälp att våga och kunna leva gott i alla dessa relationer.

Olika dimensioner av själavård

²⁸Varje själavårdssituation är unik. Detta eftersom varje konfident söker förståelse av och mening med sitt liv. Därför kan inte kunskap från själavårdarens eget liv bara överföras till konfidenten. Istället är det så att kunskap skapas under samtalets gång. Konfidenten måste tillägna sig en unik kunskap med stöd av själavårdaren. Gud är med i samtalet. ²⁹ Det är viktigt att få ett fokus i samtalet. Visserligen är konfidenten fri att tala om vad hon vill, men för att samtalet ska bli meningsfullt behövs en koncentration kring fokus, dvs det som är konfidentens problem. Det är själavårdarens uppgift att hålla kvar samtalet i fokus. Själavård är ett samtal som syftar till att hjälpa den enskilde till en fördjupad gudsrelation. Erfarenheten av Guds läkande kärlek leder till att man känner sig värd att älskas och kan älska och förlåta sig själv och sin omgivning. ³⁰ Detta att förlåta är inte något som man själv bara bestämmer sig för, utan att först själv känna att man är älskad. Annars kan också förlåtelsen användas som ett maktmedel för den människa som är ett offer. När konfidenten istället börjar i överlåtelsen. I vetskapen om att hon är älskad av Gud och vågar överlåta sig till Gud, så är Guds nåd inte bara en förlåtelse utan också en verkande kraft i henne. Det handlar alltid om att möta konfidenten där hon är och inte bara läsa och förklara Guds ord för henne. Förr handlade det om att ge svar och att förklara, nu handlar det mer om att tolka konfidentens berättelse in i Bibelns berättelse, tillsammans med konfidenten. Bibeln är full av berättelser om människors handlande och öden. I dessa olika människoskildringar ser vi också hur Gud handlar. Dessa berättelser kan själavårdaren använda och tillsammans med konfident tala om hur konfidenten kan göra i samma situation.

Björn Wiedel skriver i sin bok *Lära genom samtal* ” att Gud är tredje part i samtalet och närvarande utan att störa det ” Gud stör inte i samtalet, men Gud är inte heller inaktiv.

Gud finns där med sin verksamma nåd. Den som är förekommande och hjälper människan att se Gud och vända sig till honom. Den nåden finns som en katalysator i själavårdssamtalet och påverkar det utan att själv förändras eller ta slut. I ännu större utsträckning verkar nåden om själavårdaren är medveten om det och tillåter den utan att ”stå i vägen” själv och istället vara ett redskap för Guds nåd.

²⁷ Elstad Gunnar, *En mäktig katedral*, 1999 s. 11

²⁸ Wiedel Björn, *Lära genom samtal*, 2003 s. 33-34

²⁹ Göran Bergstrand Magnus Lidbeck *Själavård Del 1* s. 89-90

³⁰ Ericson Benedikte, *Tillgivelsens process og nådens paradoks*, 2003

³¹**Själavårdens dimensioner.**

Omsorg

Den viktigaste beståndsdel i själavården är inte ”vård” utan omsorg. Det finns också ett annat ord för själavård, nämligen själasörjare. Det betyder någon som har omsorg om.

Huvudinriktning i själavården är således inte vård utan omtanke, omsorg.

Vad är omsorg? Omsorg tolkas allmänt som att man menar väl, vill att någon ska må bra och ha det bra. Tittar vi på hur själavårdaren Jesus var, så ser vi att också där fanns omsorgen. Där ser vi att omsorgen inte bara har den ³²snälla och försiktiga stilen. Ändå handlar det inte om att Jesus är elak utan tvärtom att han har omsorg om människan och måste ställa ultimatum, för att få människan att tänka om och inse att hon har ett ³³ansvar för sitt liv.

Besinning

Besinningen innebär själavårdens fokusering på den enskildes erfarenheter av att vara en del av något utanför denna påtagliga värld. En fokusering på det ”bortom”, men också en fokusering på tiden, döden, lidandet och meningen. Detta innebär att man söker efter upplevelser i konfidentens liv som hon upplever bär henne. Här ingår också livets frågor som; ”Var livet inget mer?” ”Vad tjänar allt till?”

Själavårdaren hjälper konfidenten att närma sig sitt ansvar och ta konsekvenserna av sina val, genom att uppmärksamma, medvetandegöra och kritiskt granska sitt livs mening och mål.

Detta låter kanske kravfyllt, men samtalet sker hela tiden mitt i evangelium.

Evangelium som är befrielse och helande för kropp, själ och ande. Det är där själavårdssamtalet förs. Som en klangbotten i själavårdssamtalet finns Guds nåd och vetskapen om att han möter alla människor med nåd och kärlek. I denna klangbotten finns också den förekommande nåden som kallar människan till Gud och låter henne få veta att hon är älskad som hon är och har fått ett liv att leva i frihet och ansvar.

³¹ Wikström Ove, Den outgrundliga människan, 1999 s.183ff

³² Se Joh. 5:6; Matt.15:21-28; Matt.19:16-22

³³ Maddox L Randy, Responsible Grace 1994, s. 81-82

Tolkning

Här skiljer sig själavården från psykoterapin. En teologisk tolkning innebär att själavårdaren i samtalet aktivt anknyter till bilder, symboler och berättelser ur den kristna traditionen.

Tolkningen kan antingen ske verbalt eller icke-verbalt.

Livsåskådningsteman är det bärande i själavården till skillnad mot psykoterapi. I sin bok *Den outgrundliga människan* säger Ove Wikström ³⁴ ”*Den avgörande skillnaden mellan präster/pastorer och psykoterapeuten är att prästen/pastorn har en direkt yrkesmässig plikt att hjälpa till att forma detta moraliska universum av värden och mening. Oavsett hur det själavårdande samtalet ser ut i övrigt måste det försiggå inom denna yrkesmässiga plikts ramar.*” Själavårdens identitet hör inte främst ihop med vård och kris, utan med den process under vilken en kristen verklighetsuppfattning byggs upp och blir personligen relevant, särskilt i relation till de existentiella frågorna, samtidigt som nådens process verkar i både konfident och själavårdare. Det behövs inte mindre psykologi men mer religion i samtalen! Själavårdaren bör lyssna efter existentiella teman. Ibland kanske till och med provocera fram dem. Med provocera menas att aktivt lyssna och söka finna dem och inte bara vänta på att det ska komma. Själavården talar om graden av medvetenhet om och beredskap för att bejaka en andlig dimension. Framförallt ställer man frågan om i vilken grad människan söker ³⁵ förverkliga godheten, ömheten och medlidandet. Här handlar det också om vilken syn själavårdaren har på människan och hennes förmåga att välja eller inte välja det goda. Tror själavårdaren på nåden som process och att den förekommande nåden verkar i konfidenten och medvetandegör henne om Gud, då blir samtalet så mycket enklare och avslappnat från själavårdarens sida.

Det har också betydelse för tolkningen om själavårdaren tror att människan har en egen fri vilja och har förmåga att välja det goda, samt att själv växa och mogna. Denna teologi finns inte hos västteologer, som lutheraner.

Däremot tror östteologer samt metodister att människan kan välja det goda, genom den Guds förekommande nåd som finns i henne. Guds nåd verkar också i henne när hon tagit emot Kristus och är rättfärdiggjord genom försoningen i honom. Nåden verkar i henne, genom den heliga Anden, till helgelse och mognad, till helhet. Om själavårdaren har denna tolkning av nåden kan hon slappna av och inrikta sig på att vara överlåten till Gud, i samtalets- och nådens process.

³⁴ Wikström Ove, *Den outgrundliga människan*. 1999.s.186, 193-194

³⁵ Se Matt. 25:40, Matt 5:41, Rom 12:10

Lilla och Stora berättelsen

Den lilla berättelsen är människans eget möte med livet som hon själv ser det. Den stora berättelsen är det budskap kyrkan förvaltar, Guds handlande i historien, evangeliet.

Hur passar den lilla berättelsen in i den stora? Här finns flera Bibelberättelser att använda för själavårdaren. Berättelser som handlar om olika människor, deras svårigheter och motgångar och hur Gud hjälpt dem. Där finns också ³⁶Kristi lidande historia, som berättar hur Jesus Kristus frivilligt lät sig dömas, dödas på ett kors och dö för att alla människor skulle få leva i gemenskap med Gud och människor. Dessa Bibeltexter kan få vara exempel för konfidenten och hjälpa att hitta en väg. Att få höra och uppleva att Kristus dog för att just jag skulle få leva i kärlek, frihet och gemenskap är något som ger konfidenten mening åt sin lilla berättelse.

Allt är tillåtet !

Ingvar Bengtsson ³⁷beskriver i sin bok ”Slog följ med dem” att det inte är smärtan över besvikelserna som leder till psykisk sjukdom utan förbudet mot att uppleva och tala om detta lidande och smärta.

Förbudet att tala om lidandet och smärtan gör att människan lägger skulden på sig själv. Hon har bara sig själv och sitt lidande och känner att hon har sig själv att skylla för att hon har det som hon har det. Då gäller det att hitta en sådan tillåtande miljö där man känner att man får tala om att man inte bara har glada dagar, utan också smärta och svårigheter,

Det borde vara en självklarhet att kyrka och församling är en sådan tillåtande miljö.

En miljö där också ilska, sorg och besvikelse är välkomna. Allt i livet är inte bara ”Halleluja och lovsång.” Till livet hör också ångest, smärta och lidande. Eftersom det tillhör livet ska det också tillåtas i våra församlingar!

Allt detta finns redan i våra gudstjänster, i liturgin. Därför har vi i våra mässor ett ³⁸kyrie där vi får klaga för att sedan brista ut i en lovsång, i ett gloria.

Också i den enskilda själavården måste det besvärliga, otäcka och jobbiga få plats.

Det är viktigt att konfidenten känner att själavårdaren tillåter alla slags känslor och vågar stanna kvar i uttrycken av dessa känslor och tillåta dem. Annars finns där ingen läkning.

³⁹Alice Miller talar om att det inte alltid är möjligt med en försoning med tex en förälder som vuxen. Ett inre försoningsarbete är då möjligt, där upplevelsen av tidiga trauman tas på allvar, och dess känslor av förtvivlan, hjälplöshet och vrede får komma till uttryck.

³⁶ Matt.26:20-27:54

³⁷ Bengtsson Ingvar, Slog följ med dem. 1991 s.95

³⁸ Per-Olof Sjögren Kyrkans lovsång 1987 s.46-47

³⁹ Psykoanalytiker ;Alice Miller . Skrivit flera böcker bla Det självtplånande barnet, Du skall icke märka.

När dessa känslor är tillåtna övergår de så småningom i sorg. Konfidenten får sörja över detta och ser så småningom vilka föräldrarna verkligen är. Sörja det negativa som inträffat och det positiva som aldrig gavs.

⁴⁰Det är inte traumat som sätter de djupa sårerna i barnets personlighet utan traumat i kombination med avsaknaden av att ha någon att tala med om det som hänt, någon att anförtro sina känslor åt. Åter ser man det oerhört viktiga i att inte bli övergiven med sina svårigheter.

⁴¹Detta är en förklaring till de djupa sårerna, vid tex incest. Det svekfulla, smutsiga övergreppen blir ännu smutsigare och skamfyllda då barnet inte får tala med eller ens kan tala med någon om det. Sårerna blir också djupa för att så få vågar eller orkar ta emot en sådan berättelse som det vi egentligen vill blunda för. Incest är egentligen endast möjligt så länge omgivningen sviker offret. Detta är bara ett exempel på att det finns händelser i livet som människor tycker är så främmande och obehagligt att man ibland, till och med omedvetet, väljer att inte se det som är uppenbart. Människan blir då helt utlämnad åt sig själv och sina funderingar. Då blir det inte bara svårigheten som är lidandet, utan också att inte kunna prata om det. För att våga prata behöver man någon som man känner vågar och orkar lyssna. Således behövs det trygga självvårdare som vet vilka de själva är och som vet att Gud med sin nåd och fullkomliga kärlek alltid finns med i samtalet och tar emot både konfident och självvårdare. I den tryggheten vågar och orkar självvårdaren lyssna till vad som helst.

Självvård med hjälp av symboler, liturgi och sakrament.

Ibland räcker inte orden till. Problem, funderingar och tankar är kanske för diffusa eller skrämmande för att rätt kunna formulera orden.⁴²I tystnaden, stillheten i ett kyrkorum finns rum för både Gud och människa. Här är inte bara ordens rum utan också ritens. I barnens värld bearbetas svårigheter och det man inte riktigt förstår med lek. Man leker det man upplevt och kan på så sätt bearbeta det. Ibland beskrivs också Gudstjänsten som ”Guds barns lek inför Guds ansikte.” Leken är en form av rit. Därför kan man med hjälp av riten i kyrkan nå längre in än orden, eftersom riten når känslan och inte bara intellektet.

Självvården kan ge det som psykoterapi inte kan; hjälpa till förlåtelse och försoning som ger en ännu djupare läkedom än terapi gör.

⁴³Tillsammans med pastorn kan man få bikta sig. Där har pastorn en auktoritet i form av sitt ämbete och kan ge förlåtelse på Kristi uppdrag.

⁴⁰ Bengtsson Ingvar, Slog följ med dem. 1991 s.100

⁴¹ Ericson Benedikte, Tillgivelsens process og nådens paradoks 2003

⁴² Wikström Ove, den outgrundliga människan 1999 s.231

⁴³ Metodistkyrkans Gudstjänstbok 2003 s.32

I Gudstjänsten visar också pastorns klädsel på att deltagarna går in i ett sakralt eller rituellt rollspel. Ove Wikström säger att *”Liturgin med dess symboler och gestaltningar kan i psykoanalytiska termer ses som något som aktiverar omedvetna skikt inom personligheten och därigenom tillåter att man på ett projektivt sätt bearbetar konflikter och rädslor.”*

Här kan därför liturgin göra något där orden inte räcker till.

Ett exempel på detta är när någon kommer till en pastor för att samtala om att man vill döpas en gång till. Detta för att man vill uppleva något eller kanske som en bekännelse handling?

Här är konfidenten medveten om både problem och lösning.⁴⁴ Men pastorn som är själavårdare, åtminstone om hon är metodist, kan inte döpa om för att det skulle hjälpa konfidenten. Helt enkelt därför att dopet är ett sakrament. Det betyder att dopet görs för att det är instiftat av Gud och något sker i dopet oavhängigt om vi känner något eller inte.

Det som gjordes då konfidenten var barn var ett tillräckligt dop. Det skedde i den treenige Gudens namn och får inte göras en gång till. Det är själavårdarens plikt att här hålla på sin teologi och även omsorg om konfidenten och förklara varför det inte går att döpas en gång till. Själavårdaren kan istället utföra en dopbekräftelse⁴⁵ där konfidenten får bekräftat i riten att hon är döpt och att hon är Guds barn.

På samma sätt kan inte heller en konfident få bikta sig med avlösning om hon inte har något att bekänna! Därför är det viktigt att bikten alltid föregås av ett samtal mellan själavårdare och konfident. Kanske bär konfidenten på en falsk skuld, dvs tagit på sig någon annans skuld och då skulle själavårdaren bara förvärta situationen om en bikt skulle ske. Dessutom går det inte att ge Guds förlåtelse till en skuld som inte finns.

Då en konfident har en trasig relation till sig själv och någon medmänniska kan förlåtelse ges och få. Inte bara i en bikt utan kanske behövs också en slags upprättelse och markering att nu ska något nytt börja. Då kan konfidenten rita, måla eller skriva om det trasiga. Därefter träffas konfident och själavårdare. Med sig har konfidenten allt det trasiga i form av teckningar m.m. Man tänder en eld och konfidenten får själv elda upp sin ”trasighet” under det att själavårdaren läser ur⁴⁶ Bibeln om det nya som kan ske. En rit med en markering att nu lämnas det gamla och något nytt får ske.

I gudstjänster händer det att församlingen inte bara ges tillfälle att tända ljus, utan också ta en liten sten och bära den fram till altaret. Detta som en symbol för de bördor man behöver lämna. I Metodistkyrkans Gudstjänstbok⁴⁷ finns också ritualer för helande och överlåtelse; ljusets, oljans och förbön med olja. Här handlar det på samma sätt om att komma med sitt

⁴⁴ Metodistkyrkans Lära och kyrkoordning 1997 s. 232 § 331:1c

⁴⁵ Metodistkyrkans Gudstjänstbok 2003 s.21 och 37-38

⁴⁶ 2 Kor 5:17 och Upp.21:4b-5a

⁴⁷ Metodistkyrkans Gudstjänstbok 2003 s16-19

⁴⁸mörker, allt sitt tunga och svåra och överlämna allt det till Gud och låta Kristus, världens ljus komma in i sitt liv.

Att använda symboler på detta sätt i själavården är bra. I ett samhälle så fyllt av ord är det befriande att få möta helande och överlåtelse med hjälp av symboler. I boken ”Berättaren och lyssnaren” talar Gunilla Löf Edberg om att på samma sätt som man dukar altarbordet, kan man duka ⁴⁹”själavårdsbordet”. Dukningen kan växla med årstider och kyrkoår.

Kanske är det konfidenten som har med sig en kasse med föremål för att duka ett bord.

Generellt gäller att det ska vara föremål som öppnar upp och kan tolkas fritt. Som en sten, snäckor eller ett ljus, dvs symboler som inte har så snäv betydelse.

Ljuset påminner om att han som är ⁵⁰världens ljus, Kristus, alltid är närvarande i samtalet och likadant gör en ikon. Ett krucifix påminner inte bara om Kristi närvaro i samtalet utan också om försoningen. ⁵¹Dvs att Gud lät sin Son, Jesus Kristus dö på korset, istället för oss. I döden tog Kristus på sig alla människors skuld och synd, allt det där som kommit mellan Gud och människa i syndafallet, så är det brutna helt igen. Vägen är öppen ända fram till Gud. Allt detta talar symbolen krucifixet om.

Själavård med Bibeln.

När är det bra att använda Bibeln i själavården? Själavårdaren ska inte använda Bibelord för att bara läsa upp som ”Så här säger Bibeln” eller ”Gud säger”. ⁵²Dessutom om vi alltid läser något bibelord så kan det bli så att vi sitter och funderar på vad vi ska läsa, under samtalet istället för att vara med. Bibelord är också något själavårdaren kan gömma sig bakom om hon är rädd för tystnade, eller för att inte ha något bra att säga.

Själavårdaren kan däremot berätta en Bibelberättelse som anknyter till det konfidenten pratar om och sedan låta konfidenten tolka berättelsen.

⁵³Så sker hos prästen Malte Hasselqvists möte med den dödsdömda Anna Månsdotter.

Han berättade om den botfärdige rövaren på korset, för att hon skulle kunna identifiera sig med honom. Men, så skedde inte. Prästen Malte beskriver om den sista gudstjänsten han hade med Anna Månsdotter innan hon avrättades. Hon sade inget och svarade inte på hans vädjan om att hon skulle identifiera sig med den botfärdige rövaren. Han beskriver hennes lugn ända in i döden och spekulerar i om hennes yttre lugn kanske var ett tecken på att hon ändå nådde

⁴⁸ Imetodistkyrkans Gudstjänstbok, 2003, s. 17

⁴⁹ Edberg Löf Gunilla, berättaren och lyssnaren. En bok om själavård och Iturgi, 2000 s.81

⁵⁰ Joh.8:12

⁵¹ 1 Kor 5:18-21

⁵² Okkenhaug Berit, När jeg ser ditt ansikt.,2002 s. 103

⁵³ Bergstrand Göran En själasörjares dilemma.2002 s.34

ett inre lugn i mötet med Gud. Detta är inget som framgår av andra vittnen och kanske helt enkelt bara ett försvar från prästen för att orka överleva dessa möten?

Vem är egentligen den som tolkar rätt? Är det Bibeln såsom kyrkan tolkat den eller är det människan som bearbetar sitt eget liv?⁵⁴ I Bibeln finns exempel på hur själavårdare; Elifas, och Bildad försöker förklara för den lidande Job om vem som har rätt- Gud eller människa. Att bara läsa ⁵⁵”Gör er inga bekymmer...” för någon som är orolig, kan också uppfattas som att man inte får vara orolig. Bibelordet kanske i så fall mer beskriver själavårdarens rädsla ! Rädslan att lyssna och ta emot någon annans rädsla och ångest.

Bibeln är således ett väldigt bra redskap i själavården, men måste användas som just ett redskap, felaktigt använda Bibelord kan skada och såra mer än göra nytta.

⁵⁴ Job 4-5, 8, 15, 18, 22, 25

⁵⁵ Matt 6:34

4. Vem är själavårdaren?

En själavårdare är en person som bedriver själavård. Det är någon med en klar yrkesidentitet och egen identitet. Eftersom själavård är mötet med människor och en aktiv omsorg om dem man möter, så är det självklart att en själavårdare är någon som tycker om människor. Det är någon som kan och vågar, lyssna och överlåta sig till Gud och samtalets process.

Vi kan likna konfidenten vid någon som stängt om sig. Av rädsla eller ilska för att relationen till sig själv, skapelsen eller andra människor, är trasig.⁵⁶ Jesus Kristus beskriver sig själv en gång som grinden in till människorna. Själavårdarens uppgift blir då att hjälpa till att öppna upp det som är stängt för att igen släppa in Gud och hans kärlek. Släppa in Gud till förlåtelse, försoning och upprättelse. Där vid det stängda, vid ”grinden”⁵⁷ står själavårdaren och lyssnar och ber för henne att hon ska öppna upp igen. När konfidenten tillåter det, så vågar hon öppna upp, med hjälp av ”grinden” Jesus Kristus”.

Kallelse

En själavårdarens kallelse är att göra Guds närvaro och barmhärtighet synlig för konfidenten. Det innebär att vara öppen och lyssnande i mötet med konfidenten. Lyssnande efter konfidentens behov, smärta och drömmar och veta att Gud också lyssnar. Då uppstår en⁵⁸ dialog, dvs där konfident och själavårdare samspelar med varandra och där Gud också finns aktivt med som en tredje part.

Jag har förut definierat själavårdare som den som har det som yrke; en pastor eller präst. Därför blir då frågan hur pastorn upplevt sin kallelse.⁵⁹ I Metodistkyrkans Lära och kyrkoordning finns beskrivet hur den yttre kallelsen går till. Dvs kyrkan bedömer om någon har de egenskaper som behövs. Först är det den blivande pastorns hemförsamling som ska ge sin rekommendation. Därefter är det kyrkan och Rådet för tjänsten som Ordinerad som bedömer den blivande pastorn. Förutom denna yttre kallelse ska det också finnas en inre kallelse. En egen inre övertygelse om att man är kallad av Gud till pastor. Denna inre kallelse bekräftas av den yttre. Detta betyder inte bara att man blivit godkänd där och då, utan det är också en bekräftelse som man får med sig ut i tjänsten som pastor och själavårdare. Då man själv vet att man är kallad till pastor och fått kyrkans bekräftelse, ger det en trygghet och en klar identitet som pastor. Detta i sin tur gör att man blir tydlig, medveten men också avslappnad i sin roll som själavårdare.

⁵⁶ Joh 10:9a

⁵⁷ Lundell Ulf *Vid din Grind igen*

⁵⁸ Okkenhaug Berit När jeg ser ditt ansikt, 2002, s. 49 ff

⁵⁹ Metodistkyrkans Lära och kyrkoordning 1997 s. 201ff

Identitet

Frågan en själavårdare ska ställa sig är inte ”vad kan jag säga och hur ska jag säga det? Utan vem är jag för konfidenten? På så sätt bli närvaron en bild för Guds närvaro. Där och då representerar själavårdaren Gud. Detta att representera Gud kan både vara något positivt men också något negativt. Samtidigt som detta ger själavårdaren trygghet så betyder det inte att själavårdaren är fullkomlig! Själavårdaren är en vanlig människa med sin egen smärta, sina egna fel och brister. ⁶⁰Dessa fel och brister måste själavårdaren kontinuerligt arbeta med. Även sitt tvivel. Allt för att kunna skilja de egna problemen från konfidentens. Som själavårdare har vi också olika gåvor; någon har utvecklat ett sätt att lyssna och har lätt att skapa besinning och eftertanke. En annan har förmåga till fördjupning av den kristna tron. Och en tredje ser omsorgen som sin särskilda uppgift, att förmedla hopp och tröst! Genom att arbeta med sig själv och sitt sätt att vara själavårdare, i handledning och egenerapi, blir hon tryggare i sin egen identitet. Naturligtvis är det också viktigt att sköta sin relation till Gud, dvs att leva i sin överlåtelse till Gud varje dag. Att ha olika ⁶¹gåvor innebär att alla människor har fått gåvor av Gud, som finns nedlagt i oss, men som måste upptäckas för att rätt kunna använda dem. Till hjälp att upptäcka dem har vi Gud och varandra. Då man upptäckt att man är kallad att vara själavårdare, så betyder inte det att alla själavårdare är lika. Det har sin poäng att det finns både män och kvinnor som själavårdare. Vidare är det viktigt att dessa är olika i sätt, för att rätt kunna möta de olika människor de möter.

⁶²Herden

En herde är en ledare för fåren. En bild som vi väl känner igen från Bibeln, men som knappast är aktuell för oss om vi tänker på hur dagens samhälle ser ut. Där finns väldigt få herdar. En herde är den ledare för fåren, som går före och visar vägen, men ibland också måste gå sist för att se till att alla är med på vägen. Herden förknippas också med en tjänare. En själavårdare som ser sig själv som herde har auktoritet men bör också fråga sig om hon är herde för att hjälpa andra för deras skull, eller om det är en form av dold maktutövning. Därför är det viktigt att tala om sådana här saker i regelbunden handledning. På vilket sätt är jag en ledare med auktoritet och hur visar sig den auktoriteten? Förebilden för en *god* herde är Jesus Kristus. Han var herden som alltid stod upp för de svaga, någon man kunde känna tillit till

⁶⁰ Wikström Ove Den outgrundliga människan 1999 s. 205-206

⁶¹ 1Kor 12:4-11

⁶² Okkenhaug Berit När jeg ser ditt ansikt 2002 s. 73-77

utan att förtrycka och med respekt för vars och ens integritet. Den gode herden kommer för att hjälpa konfidenten, inte för att själv vara i fokus.

Den sårade hjälparen

Själavårdaren kännetecknas vid att hon själv är en människa med sår och begränsningar. Hon är någon som känner sitt eget och kan hjälpa genom att känna igen och knyta an till Jesu lidande och smärta. Förebilden här är den ⁶³lidande tjänaren. Det är inte alltid så lätt att erkänna sina sår och sårbarhet. Helt enkelt därför att vi alla är rädda att bli avvisade om vi visar våra sår. Naturligtvis handlar det inte om att själavårdaren ska visa sina sår i samtalet och tala om sina egna problem. Då hamnar fokus på själavårdaren istället. På så sätt hjälper man ingen.

En själavårdare som rätt tar vara på sin livserfarenhet är någon som vet att i livet drabbas vi då och då av motgångar, lidande och andra svårigheter. Alla människor drabbas, några mer andra mindre. Varför det är så har vi inget svar på. En god själavårdare vet att det tar lång tid att läka sår. Ingenting bara ordnar sig! Smärtan är ibland nödvändig och lidandet en del av livet.

Den kloke dåren

⁶⁴Guds visdom är som dårskap i världen. Mycket i Guds rike verkar vara som den upp-och-nervända världen om man jämför i vårt samhälle idag. I dagens samhälle handlar det mycket om att prestera och lyckas, att bli något. Kristus däremot, säger att vi är älskade för dem vi är och att den som ”blåser upp sig” och vill vara ⁶⁵stor egentligen är den som är minst.

Störst är istället den som tjänar sina medmänniskor. Vidare säger Kristus att ⁶⁶barnen är ett bra exempel på hur vi ska vara och leva. Barnen måste inte ha kontroll över allt. De vågar känna total tillit till dem de tillhör och tillit till livet, trots att de inte förstår allt.

Själavårdaren utmanas att våga det enkla. Det behövs inga märkvärdigheter för att bedriva själavård. Tvärtom är det bra att bara vara till för konfidenten, som så väl behöver någon som lyssnar. Den kloke dåren vågar bli avvisad och har därför inget behov av att hävda sig själv, utan vågar lyssna. Vidare hjälper hon konfidenten att behålla självrespekten. Själavårdaren står i en större tjänst än sin egen och kan därför se på sig själv och sin tjänst med både humor och självironi! Hon är viktig som ett redskap för Gud, men det är Gud som genom sin nåd gör arbetet med konfident och själavårdare.

⁶³ Jesaja 53

⁶⁴ 1 Kor 1:18-25

⁶⁵ Matt 20:26-28

⁶⁶ Matt 18:1-5

Pilgrimen

Själavårdaren liknas ofta vid en hoppets medvandrare. Utgångspunkten är ⁶⁷berättelsen om de två lärjungarna som efter Jesu död och uppståndelse är på väg till Emmaus. Under vägen går de och samtalar om allt som hänt. Plötsligt går någon med dem. Någon som lyssnar på dem, ställer frågor och samtalar med dem. Det är Jesus, den uppståndne. Pilgrimen är den som vandrar med konfidenten ett stycke på livets väg, där också Kristus vandrar med dem båda. Det betyder att vara ett stöd genom samtal. Ibland betyder det att lyssna, men ibland är det också, likt Jesus och emmausvandrarerna, att ställa de nödvändiga ⁶⁸frågorna. Inte bara för information för själavårdaren, utan också för att ge nya perspektiv till konfidenten.

⁶⁷ Luk 24: 13-32

⁶⁸ Luk 24:19,25-26

5. Själavårdssamtalet

Guds förekommande nåd

I Själavården talar man inte om friskt eller sjukt. Det man ofta talar om är istället graden av medvetenhet om och beredskap för att bejaka en andlig dimension. Tror vi på en förekommande nåd, som finns hos varje människa så betyder det helt enkelt att alla människor är förberedda, men bestämmer själva om de vill ta emot nåden och Gud. De behöver helt enkelt hjälp med att se att Gud inte är någon man måste leta efter, utan att han redan finns hos dem med sin verkande nåd. Allt de behöver göra är att våga öppna upp och ta emot. Detta sker i samspel mellan själavårdare, Gud och konfident.

⁶⁹ Olika dimensioner

Den allmänna omsorgen och medmänskligheten är en självklarhet i själavården. Medmänskligheten talar ⁷⁰Jesus om och ger exempel på hur vi ska vara. Omsorg är inte bara en psykologisk eller teologisk kompetens, utan man lär sig den i en utåtriktad process (iakttagelse och samtal) och en inåtriktad process (begrundan av sig själv.) Här ingår då egenterapi, samtal med vänner och bekanta, dagboks- och brevskrivande.

Besinning

Besinning kan beskrivas som motsats till stress, motsatsen till utåtvändhet. Själavårdaren försöker skapa tillfällen till besinning och provocera till eftertanke. Ordet provocera kan låta hårt och självklart betyder det inte att man ska tvinga konfidenten till eftertanke.

Att provocera handlar istället mer om att aktivt peka på nödvändigheten av reflektion över sin situation.

I Lukasevangeliet kap 15 berättar Jesus liknelsen om den förlorade Sonen. Där en av två bröder tar ut arvet efter sin far i förskott. Han reser ut i världen och festar upp alla pengar han ärvt. För att överleva tar han arbete hos en herde, för att vakta svin. Så berättas det att en dag ⁷¹”kom han till besinning”. I grundtexten, på grekiska, står det att han ⁷²”kom till sig själv”. Det betyder att besinning kan liknas vid att man ”kommer till sig själv” dvs man inser hur situationen är och vågar vara kvar i den, men också leta vägar ur den i samtal. Det hör till

⁶⁹ Wikström Ove, Den outgrundliga människan 1999 s.204

⁷⁰ Matt 25:40, 5:41 och Rom12:10

⁷¹ Luk 15: 17

⁷² εἰς εαυτον δε εθων: "till sig själv men efter att ha kommit "

själavårdarens uppgift att öppna upp till besinning och eftertanke. Att mana konfidenten att våga ”komma till sig själv” och visa på att man är kvar och lyssnar.

Tolkning

I ett själavårdssamtal hör det till att tolka in den kristna verklighetsuppfattningen. Det betyder med andra ord att vi i vår själavård pekar i en riktning mot Kristus. Detta utifrån konfidentens egen upplevelsevärld. Utifrån konfidentens frågor och funderingar på livet visar själavårdaren på hur ⁷³Gud älskade människan så mycket att han offrade sin Son Jesus Kristus att dö, för att vi skulle få leva. Berättelsen från långfredag till påskdag, på ett språk som konfidenten förstår. Här ingår inte bara ord utan också sång och musik, liturgi, symboler. Det handlar inte om att komma ”ovanifrån” för att tala om hur allting är och undervisa om vad som står i Bibeln. Istället handlar det om att möta konfidenten i det hon är och hur hon uppfattar tillvaro just nu. Själavårdaren själv vilar i nåden och överlåtelsen till Gud. Konfidenten är också innesluten i nåd, enligt nådens process från den förekommande nåden till helgelsen, som arbetar med konfidenten.

Olika typer av själavård

⁷⁴Normativt

Här har själavårdaren sin roll som förkunnaren som sätter upp normer. Hon är budbärare och uppfattar sig också som det i mötet med konfident. Pastorn kan gå in i samtalet med den kallades eller ordinerades auktoritet. Hon är inte bara sig själv utan också Herrens tjänare, en symbolisk person som representerar Gud. Denna symbolfunktion blir ibland väldigt markerad tex i biktens avlösning. Hon har en dubbel auktoritet i sin teologiska kunskap och i sin symboliska roll som Herrens tjänare och språkrör. I själavården kan det vara bra att konfidenten får rikta sitt hjälpbehov mot en tydlig gestalt. Detta värde av pastorns specialiserade kunskap i teologi å ena sidan å den andra hennes status som symbolperson kan ibland leda till alltför höga förväntningar som kan leda till besvikelse. Det innebär också risker för både själavårdare och konfident. Om konfidenten har det mycket svårt kan idealiserad överföring uppstå och det leder i sin tur till att själavårdarens auktoritet ökar. Med andra ord är det så att konfidenten behöver mycket hjälp och känner sig svag, behöver man en stark själavårdare och sätter därför stor tillit till själavårdaren och gör henne till någon som är fullkomligt perfekt. När pastorn tillåts representera kyrkan och/eller en högre makt sker i psykologisk mening något av ett möte mellan konfident och denna makt. Denna typ av

⁷³ Joh 3:16-17

⁷⁴ Wiedel Björn Lära genom samtal , 2003 s.47-62

överföring kan hjälpa självvårdsprocessen, därför att då blir självvårdaren en tydlig symbol för Gud eller kyrkan.

Reflektivt förhållningssätt

I detta förhållningssätt så ”speglar” självvårdaren det som konfidenten säger. Enligt detta sätt att bedriva självvård är det konfidenten som är i centrum; konfidentens berättelse och självvårdarens respons på berättelsen. Det handlar inte bara om att ”spegla” tillbaka, dvs ge tillbaka samma ord som konfidenten just sagt. Utan det handlar också om en upplevelse av vad konfidenten sagt. Självvårdaren lyssnar aktivt! Här får man ha en positiv människosyn och ansvaret ligger hos konfidenten! Den positiva människosynen behöver självvårdaren ha för att tro att konfidenten själv kan ta tag i detta, med hjälp av reflektion.

Men- är hon verkligen kapabel till det? Dessutom kan lyssnandet leda till att självvårdaren hamnar i något som hon inte varit förut. Det krävs således mod att lyssna aktivt och öppet! Är det för mycket ansvar för konfidenten- eller är det bra med ansvar? Tänker man sig självvårdssamtalet som en ⁷⁵dialog, så är Gud närvarande hela tiden, med sin nåd. Den förekommande nåden som verkar aktivt och hjälper konfidenten. ⁷⁶Tror vi dessutom att den förekommande nåden finns hos människan innan hon vet något om vem Gud är och att nåden hjälper henne att skilja på rätt och fel. Ja, då är det nog naturligt för den metodistiska självvårdaren att oftast ha ett reflektivt förhållningssätt.

Konstruktivt handlingssätt

Ett konstruktivt handlingssätt är ett gemensamt sökande och skapande där konfidenten går utöver sin tidigare kunskap. Både konfidenten och självvårdaren skapar tillsammans ny insikt. Även här är det en styrka att påminna om Guds närvaro med sin nåd som verkar mot helhet om vi tillåter det. Detta konstruktiva handlingssätt fungerar bara om självvårdaren känner sig trygg med sig själv och i sin roll. Även i detta handlingssätt behövs en positiv människosyn och en tro på människan. Således kan den metodistiska självvårdaren också välja detta handlingssätt.

Egen terapi och handledning

⁷⁷Självvårdaren själv behöver veta hur det är när Gud arbetar med människan, så att hon ser sin egen synd och Guds nåd. Samtidigt behövs en mognad som människa, dvs uppleva att

⁷⁵ Okkenhaug Berit När jeg ser ditt ansikt , 2002

⁷⁶ Maddox L Randy, Responsible Grace 1994,s 84-87

⁷⁷ Elstad Gunnar En mäktig katedral, 1997 s.16-17

livet innehåller både glädje och sorg, framgång och besvikelser, kärlek och hat. Denna livsvisdom kommer inte automatiskt med åren. Den bästa själavårdaren är inte den som bara haft mest besvikelser utan den som lärt sig att tackla dem.

Den bästa lärdom en själavårdare kan få är att själv gå i själavård. Det finns ett sammanhang mellan att själv öppna sig och att kunna lyssna när andra öppnar sig. Den som inte själv är villig att låta sig avslöjas kan inte vara öppen inför andra. Att gå i egenterapi är nyttigt för att möta och bearbeta sitt förflutna, så inte det ligger i vägen i möten med konfidenter.

Regelbunden själavård är viktigt för alla, så också för själavårdare! Annars fungerar man inte som själavårdare för andra. På samma sätt är det viktigt för en själavårdare att ha handledning. Visserligen har en själavårdare tystnadsplikt och kan inte berätta vad som sagts i ett samtal, men handledning handlar mer om själavårdaren själv. Varför reagerade jag som jag gjorde? Varför reagerade konfidenten så, var det något jag sade, eller?

Om själavårdaren inte bearbetar sig själv och sitt eget kommer hon att gömma sig i roller för att kunna hantera situationer som tex då någon vill prata om sådant som hon själv bär på.

⁷⁸I regel gömmer man sig i någon av dess tre roller: a) *den auktoritära* . Själavårdaren förmanar innan konfidenten talat ut. b) *Den intellektuella*. Själavårdaren gömmer sig i teologi och rätt lära. Dvs ger ett pantetsvar på problemet och hoppas att konfidenten inte frågar hur hon som själavårdare klarar av att praktisera detta. C) *den bagatalliserande*. Själavårdaren säger att ” det ordnar sig nog”, eller ”det går säkert över” för att slippa gå in djupare i problemet.

Utbildning och kunskap

Då vi här talar om själavårdaren som har det som yrke, så är det självklart att det också behövs utbildning. En pastor studerar bla under sin utbildning; pastoralpsykologi, själavård och utvecklingspsykologi. Ämnen för att rätt kunna möta och lyssna till människor. Lika viktigt är det att själavårdaren har en god kunskap i Bibeln och studera teologi. Teologi är inte bara läran om Gud, utan också i förlängningen ett uttryck för själavårdarens människosyn. Den metodistiska teologin talar om en positiv människosyn. Människan är visserligen helt fördärvad i och med syndafallet. Men, eftersom den förekommande nåden finns, nåden som finns hos människan innan hon vet vem Gud är, så vet människan vad som är rätt och fel. Det är Guds nåd som gör att människan har detta naturliga samvete. (Som därför egentligen inte är naturligt!) Guds nåd arbetar med människan i en process till helhet.

⁷⁸ Wiedel Björn, Lära genom samtal, 2003 s. 35

En själavårdare med den synen på Gud och människa vet att Gud är med mitt i samtalet. Vet också att Gud ger av sin nåd till alla människor, ger och verkar till helhet. Själavårdaren kan möta konfidenten där hon är och vandra tillsammans med henne, i vetskap om att Gud också är där de är.

I en luthersk tradition på 1890-talet gav teologin istället en annan form av själavårdssamtal. I berättelsen om prästen ⁷⁹Malte Hasselqvist står det i fängelsejournalen att han talar om den försonande nåden och erbjuder nåd åt en syndare. Han börjar således i skuldfrågan.

Detta var ingen konfidentcentrerad själavård. Människan var förtappad syndare. Här började prästen Malte sin själavård: I skuldfrågan. Prästen kom dit för att få henne att förstå att hon bar på en skuld. Självsåg hon inte den och därför möttes de aldrig i samtalet. Malte kanske istället skulle börjat där hon var och fått henne att känna att hon var älskad och behövd. Av Gud själv. Kanske kunde hon därefter själv se sin skuld och be om förlåtelse, likt tullindrivaren Sackaios i Bibeln. ⁸⁰ Han var en tullindrivare som stulit från andra och var inte särskilt väl sedd. När Jesus kom till byn så var han på plats. Jesus såg honom och började inte tala om hans skuld utan följde med honom hem. Sackaios kände sig sedd, älskad och behövd och bad om förlåtelse och lämnade tillbaka sin skuld och mer därtill. Kanske hade detta konfidentcentrerade sättet inte varit möjligt i prästen Maltes 1890-tals Sverige och kanske var Anna Månsdotter för trasig i sitt psyke för att kunna ta emot. Om prästen Malte hade haft mer psykologisk kunskap och dessutom mer erfarenhet från livet, så skulle han anat att Anna Månsdotter var en kvinna som säkert redan som liten blivit sviken och övergiven. Hon behövde först få känna sig älskad och behövd, innan han tog upp skuldfrågan.

I egenskap av sitt ämbete är själavårdaren en auktoritet. Det är ett ord som har en negativ klang, men kan också vara något positiv, i tex bikt, eller annan form av överlåtelse. ⁸¹Pastorn företräder Gud i avlösningen och orden får en annan betydelse än om någon sagt ”Gud förlåter dig nog, ska du se.”

Empati

⁸² Empati är att ha inlevelseförmåga och kunna visa medkänsla. Det är att kunna känna med konfidenten men samtidigt skilja konfidentens känslor från sina egna. Det går inte att bara känna med utan att ha distans till konfidenten, annars tar känslorna överhanden.

⁸³ Prästen Malte Hasselqvist har förmågan till empati, att känna med. I sin förtvivlan över att inte veta hur han ska hjälpa ropar han till Gud i bön.

⁷⁹ Göran Bergstrand En själasörjares Dilemma, 2002

⁸⁰ Luk 19:1-10

⁸¹ Metodistkyrkans Gudstjänstbok 2003 s. 32

⁸² Bengtson Ingvar Slog följ med 1991 s. 136

Att lämna över samtalet, konfidenten och alla sina egna känslor till Gud är en hjälp. Empati innebär att fånga upp känslor på både emotionell och kognitiv nivå. Det innebär att våga ta emot konfidentens känslor, våga stanna kvar. Detta kan vara svårt, om konfidenten berättar något hemskt, traumatiskt, men det är ändå själavårdarens uppgift att våga vara kvar. Hur vågar man det? Det är naturligtvis lättare då man vet att Gud också är närvarande i samtalet, med all sin nåd och kärlek. Det finns egentligen inget farligt som kan hända. Det som skrämmer mest är antagligen själavårdarens egna rädslor. Därför är det inte bara viktigt med empatisk förmåga hos själavårdaren, utan också en ständig bearbetning av sig själv, sina egna tankar och rädslor samt det dagliga andaktslivet i bön och Bibelläsning.

⁸⁴Icke- verbal kommunikation

Språket med alla sina ord är bra. Även tystnaden är bra och vad som sker i den. Men det sker också en annan kommunikation, med kroppen och rösten. Tonfall, tempo och rytm eller att sucka eller gäspa uttrycker också något. Likaså kan det vi uttrycker med kroppen signalera något. Ibland tolkas det fel, eftersom vi hela tiden tolkar efter vår egen erfarenhet.

Kroppen talar också om att vi blir upprörda, känner med, blir glada eller ledsna. Detta bör själavårdaren vara uppmärksam på, då våra tankar och känslor syns i våra kroppsrörelser. En redan rädd och ängslig konfident blir inte mindre rädd av att själavårdaren uttrycker sin makt genom sitt sätt att sitta eller placera sig själv bakom ett stort skrivbord.

På samma sätt kan kroppsspråket uttrycka något positivt. Om själavårdaren lyssnar aktivt och empatiskt så kommer det också att synas i kroppsspråk och – rörelse. Detta uttrycker ett engagemang och en empati för konfidenten som säger mer än alla tröstande ord !

Lyhördhet.

En själavårdare måste kunna lyssna, annars är man ingen själavårdare. I själavårdssamtalet gäller det också att kunna lyssna på det som inte sägs och försöka se vad det är. Det kan vara en händelse som aldrig berättats eftersom konfidenten skäms eller är rädd. Konfidenten kan ha gjort något som gör att hon skäms. Skammen är jobbig att bära och det krävs mod att tala med någon om det. Någon kan också ha skrämt konfidenten i ord eller handling.

Själavårdaren behöver också vara lyhörd för sina egna reaktioner i samtalet. Det kan vara något som själavårdaren känner igen hos sig själv eller det kan vara en känsla som andra också får i möte med konfidenten.

⁸³ Bergstrand Göran En själasörjares dilemma s. 32

⁸⁴ Okkenhaug Berit När jeg ser ditt ansikt 2002 s. 84-86

Överföring

⁸⁵Eftersom självårdaren uppfattas som en auktoritet så väcks tidigare känslomässiga minnen från andra auktoriteter, som föräldrar, lärare m.m

Överföring är en förskjutning av känslor, som förut hörde samman med en annan person och som nu upplevs i mötet med självårdaren.

⁸⁶ Nästan alltid sker en idealisering av självårdaren. En del av det beror på att om man ska våga anförtro sig åt någon måste man tro att de kan lyssna. Aggressiva överföringar kan också förekomma. Det inträffas då människor har så negativa erfarenheter att de alltid låter nya människor få känna av deras misstro eller aggressioner. Överföring sker nästan alltid och det är därför viktigt att självårdaren är medveten om det.

Motöverföring

Motöverföring kan vara den omvända riktningen mot överföring, dvs självårdarens känslor via konfidenten. Den kan också vara alla de känslor självårdaren upplever gentemot konfidenten. Behovet av att vara god och stark, kan hos självårdaren bli det centrala.

⁸⁵ Bengtson Ingvar, Slog följ med, 1991 s.138-142

⁸⁶ Göran Bergstrand Magnus Lidbeck, Självård, Del 1 s. 58-61

6. Vad sker i samtalsprocessen?

Treparts samtal

Själva mötet mellan konfidenten och själavårdaren är ett lärande i konsten att mötas.

Själavårdssamtalet är återupprättande av människans relation eller som person. Nåden är viktig och hjälper till i den läkande processen.

⁸⁷ Det själavårdaren försöker göra är att upprätta en förbindelse mellan konfidentens faktiska situation och den mening som kan förändra upplevelsen av denna situation. Själavårdarens uppdrag är att försöka förmedla en mening som redan ligger dolt i konfidentens liv. Den mening som är Gud och den försoning som finns i Kristus. Den förekommande nåden finns redan i konfidenten och det själavårdaren söker förmedla är Guds fullkomliga kärlek och den förekommande nåden i konfidenten hjälper konfidenten att hitta fram.

Både själavårdaren och konfidenten kan genom samverkan söka ny insikt, genom att föra en dialog. Själavårdaren är den som leder samtalet, inte genom någon bessewischer undervisning, utan i samspel med konfidenten, för att lyssna in hur och var hon är just nu. Själavårdaren är öppen för Gud som också är närvarande i rummet. Gud verkar i både själavårdare och konfident.

Tiden

I ⁸⁸själavårdssamtalet finns olika begrepp på tid, samtidigt. När samtalet börjar kanske själavårdaren tittar på klockan. Det står för den yttre tiden i själavård. I Nya testamentet finns ⁸⁹"kronos" som visar på den yttre tiden. När konfidenten berättar om sig själv, så går tiden fram och tillbaka. Konfidenten talar ibland om tiden då hon var liten för att sedan tala om hur hon är idag. Detta kan ske under samma tid. I nya testamentet talas det om ⁹⁰"kairos".

Det betyder den inre tiden eller Guds tid, den rätta tiden.

Den tredje tiden det talas om är ⁹¹"aionios". Det betyder evig tid, dvs det meningsfulla livet.

I ett själavårdssamtal kan samtalets alla olika tider sammanfalla och det är då konfidenten vågar möta Gud. Det är när det yttre, inre och det eviga möts som ett helande kan ske.

⁸⁷ Wiedel Björn Lära genom samtal 2003 s. 99-113

⁸⁸ Bergstrand Göran Magnus Lidbeck Själavård Del 1, 1997 s.96-98

⁸⁹ Betyder tid, tidsrymd, förlopp

⁹⁰ Betyder tid, tidpunkt, tillfälle

⁹¹ Betyder evig

Den vilande själavårdaren

Hur vet man som själavårdare vad man ska säga och hur stöder Anden i samtalet? ⁹² I Bibeln står det att Anden stöder oss i vår svaghet. Då vi inte vet vad vi ska säga eller hur vi ska be, så vädjar Anden för oss med rop utan ord. Anden är Hjälparen som ger själavårdaren ”intuition” i lyssnandet och hjälper henne att slappna av och vila i Gud.

Själavårdaren lyssnar till konfidenten och försöker förstå det hon säger och uttrycker, men när hon inte förstår, kan hon ändå vila vid tanken att det finns en tredje part som förstår. Ofta är det i vilan som nya tankar kommer upp. Psykologin har sin förklaring till att det sker. Men- visst kan vi också tro att det är Andens verk. Att nåden kommer människan till del mitt i kaos!

Det kanske inte alltid hjälper känslomässigt och konfidenten känner kanske inte ens att Gud finns där med sin nåd. Nåden kan upplevas som att själavårdaren har omsorg, eller att där finns Någon som bryr sig. Kanske kan det till och med upplevas som Guds närvaro. Guds tal kan komma både utifrån i form av förkunnelse (som i och för sig också är ledd av Anden) och inifrån genom Andens vägledning och upplysning.

Prestationskrav

Vad gör man om inget händer i själavårdsmötet?

⁹³Prästen Malte Hasselqvist förde journal över sina själavårdssamtal med den dödsdömda Anna Månsdotter. Han såg som sin uppgift att få Anna Månsdotter att bekänna sin synd och skuld i det att hon mördat sin sonhustru. Självt var han en ny präst på 25 år och skulle göra det som ingen annan ville, nämligen att själavårda en kvinna som hade sin son som älskare och därför mördat sin sonhustru. Själavårdssamtalen gick inte så bra. I alla fall inte enligt vad prästen Malte skriver i sin journal. Självt blir han aldrig mer sig själv efter den sommaren. Han satsar och offerar allt han är och har i dessa samtal, vilket också gör att han blir väldigt ensam. Han är den ende som försöker hjälpa Anna Månsdotter och den ende som kallar henne vid namn. Resten av befolkningen kallade henne för Yngsjömörderskan. Så avrättas Anna Månsdotter utan att bli försonad. Hon dog och själavårdaren var förstörd för livet. Vad var det som gick fel? Prästen Malte var säkert inte mogen för dessa själavårdssamtal. Han vill väl, men tror att allt hänger på honom själv. Att det är han själv som ska göra allt jobb, att det är han som ska lyckas och sedan ta emot beröm från resten av befolkningen. Därför kör han också slut på sig själv och kommer aldrig mer tillbaka som präst på det sätt han var förut.

⁹² Rom 8:26

⁹³ Bergstrand Göran En själasörjares dilemma 2002

Den sista dagen Anna Månsdotter levde, skriver prästen Malte som vanligt journal. Där berättas hur han, på olika sätt, försökte få henne att bekänna sin skuld. Han följer henne till avrättningsplatsen. Hon är lugn och går rakryggad. Själv beskrivs han av vittnen som blek och darrig, på väg att svimma. Kanske var det därför det gick snett. Självavårdaren Malte ville så väl och försökte så mycket själv, med egna prestationer att göra Anna fri. Ända in i det sista försökte han och kanske till och med utan att veta om det, valde han att ta på sig Annas skuld istället för henne. Detta slutade bara med att all kraft rann ur honom. Hon kunde dö utan skuld och han var fylld med falsk skuld. Det han borde gjort som självavårdare var istället att påminna sig själv om att Kristus alltid finns med i samtalet och att han är den som redan hade tagit Annas skuld på sig, in i sin egen död. Prästen Malte behövde själv först kunna vila i nåden att han var försonad i Kristus och att han själv var ett redskap för Guds nåd som verkar i honom men också i Anna Månsdotter. När han var trygg i det kunde han sedan vilat i denna trygghet och förstå att hans uppgift inte bara var att av egen kraft prestera fram en bekännelse hos Anna. Hans uppgift var istället att överlåta sig till Gud och hans verksamma nåd och därefter peka på den till Anna. Sedan var det Annas eget ansvar att be Kristus om förlåtelse. Prästen Malte kunde bara erbjuda Guds förlåtelse, försoning och upprättelse, samt att räkna med den förekommande nåden.

Växt och mätbarhet

Det kan också ha varit så att mycket mer hände med Anna Månsdotter än vad prästen Malte förstod. Eftersom Gud med sin verksamma nåd och kärlek alltid är närvarande så är inte alltid samtalen mätbara. Ingen kan säga hur mycket någon annan tagit till sig av Guds nåd och kärlek. Kanske kan en självavårdare inte heller säga alltid om samtalet var bra eller inte.

⁹⁴I Guds rike verkar Guds nåd och kärlek till växt, men vi kan inte bedöma hur mycket det växer. Om man sår ett frö i jorden så börjar det att växa, men man kan inte se att det växer förrän det kommit upp ur jorden. Så är det också med Guds verkande nåd. Det verkar och växer i människan utan att vi först kan mäta det eller ens se det.

Anna Månsdotter kanske tog till sig en del av det som sades och kände Guds nåd verka i henne till försoning. Det kan vi egentligen inte veta något om.

⁹⁴ Mark 4: 26-28

Andlig intuition

I boken ⁹⁵Bröderna Karamasov av Dostojevskijs möter vi en andlig vägledare inom rysk-ortodoxa kyrkan, en starets. Staretsen har en intuition som leder honom. Denna intuition är en Guds gåva men är också ett bra exempel på vad som faktiskt händer då själavårdaren vågar vara närvarande i mötet. I mötet med konfidenten, men också i mötet med Gud i själavårdssamtalet. Det är när själavårdaren vågar vara närvarande, öppen och mottaglig för Guds verksamma nåd som hon kan bli ett redskap för Gud i samtalet. Denna intuition leder staretsen dels till den som behöver honom men den leder honom också i samtalet. Han kan ganska snabbt se vad kvinnan frågar om, han förstår att frågan är känslig och att den plågar kvinnan mycket. Vidare avfärdar han henne inte på något sätt. Han ger en underbar bild av en god och förlåtande Gud utan att ta ansvaret från kvinnan. Tvärtom, han uppmuntrar hennes ånger som skall föra henne till en förlåtelse på djupet. Utifrån detta kan vi säga om samtalets process att Gud är alltid närvarande som den tredje parten i ett själavårdssamtal. Detta för att hjälpa både konfidenten och själavårdaren. Som själavårdare behöver vi öva oss i att förtrösta på denna Guds närvaro där han är verksam med sin nåd och kärlek. Själavårdaren får lita på sin intuition, att det är Guds sätt att verka med och genom själavårdaren.

Det som alltid händer i samtalets process är att Gud finns närvarande med sin helande nåd. Om själavårdaren är medveten om det kan hon tryggt överlåta sig till Gud och låta hans nåd och kärlek verka i samtalet. Guds förekommande nåd finns i konfidenten och själavårdaren får vara ett redskap för Gud där målet är att konfidenten ska få uppleva att hon är älskad av Gud för den hon är, att det finns förlåtelse och upprättelse hos Gud, samt att det finns möjlighet att få växa till som människa i helgelsens process.

Befinner sig konfidenten mitt i svårigheter och mörker kanske det är svårt att tro på en närvarande och kärleksfull Gud. Då kan själavårdarens tro hjälpa själavårdaren att våga vara tillsammans med konfidenten i mörkret. Att våga vara närvarande.

⁹⁵ Dostojevskij Fjodor, Bröderna Karamasov 1986 s.61-62

7. Konklusion

I Metodistkyrkans lära och kyrkoordning står det om en ⁹⁶pastors alla plikter. Bland dessa plikter står det nämnt tex att utföra pastoral tjänst, att ge råd, att trösta och att göra hembesök. Dessa är exempel på själavård. Det är således en pastors plikt att utöva själavård. Hur mycket själavård en pastor bedriver beror helt enkelt på hur hon prioriterar i sin tjänst. Förmodligen är det så att man prioriterar det som man mest känner sig komfortabel med. Det man i sin tur känner sig komfortabel med är det som man har gåvor och fallenhet för.

Det märks också i att människor söker pastorn för samtal och känner ett förtroende för hennes sätt att vara själavårdare.

Många böcker har skrivits om hur själavård ska bedrivas och hur en god själavårdare ska vara. I mångt och mycket har själavården beskrivits i psykologiska termer och jämförts med psykoterapi. Så har många själavårdare i sin iver över att vara duktiga försökt att efterlikna terapeuter och glömt det unika med själavård. Själavårdaren har också beskrivits med sina goda egenskaper, men alltför sällan efter teologiska kunskaper.

Att bedriva själavård är en pastors plikt och då är det också på sin plats att värna om dess unika uppgift och möjlighet.

Själavård är en aktiv omsorg om människans andliga liv. Det handlar inte alltid om att bara fira gudstjänst och läsa högt ur Bibeln. Det kan också vara att våga och orka sitta kvar när någon berättar något förfärligt och traumatiskt, som vi egentligen skulle vilja blunda för och låtsas som de inte fanns. En annan gång kan det vara att inte hålla med konfidenten och istället peka på hennes eget ansvar över sitt liv.

Det som själavård framförallt handlar om är att vara närvarande, vara där. Det vågar och orkar man om man vet att en tredje part hela tiden är närvarande; nämligen Gud. Det är det som gör själavården så annorlunda mot terapi. I själavården räknar vi med Gud. Gud finns med hos både konfident och själavårdare.

En själavårdare, som det definieras i denna uppsats, är någon som har det som yrke, tex en pastor. Det är någon som har psykologisk kunskap men också teologisk. Dessutom är det en person som arbetat med sig själv och vågar lita till att det går att slappna av och överlåta sig till Gud.

Vilken teologi själavårdaren företräder har betydelse. Kanske var det just Metodistkyrkans nådesteologi och syn på människan som gjorde att det var en metodist som startade S:t Lukasstiftelsen med sin själavård.

⁹⁶ Metodistkyrkans Lära och kyrkoordning 1997, s. 231-233

I denna uppsats har Luthers- och Wesley's syn på nåden beskrivits. Wesley's syn på människan är att hon är alltigenom förtappad. Människan är i behov av frälsning. Nåden finns som en förlåtelse, dvs att om människan bekänner sin skuld så möter Gud med sin förlåtelse i Jesu Kristi försoning. Gud söker människan med sin nåd. Men - Wesley talar också om att Gud söker alla människor med sin förekommande nåd. Därför kan alla människor skilja på gott och ont. Inte för att de är goda själva utan för att Guds nåd finns i dem. Människan har därför både ansvar över sitt liv och kan också samarbeta med Gud. Samarbetet kan leda till människans ånger och överlåter hon sig då till Gud blir hon rättfärdiggjord och på en och samma gång pånyttfödd. Där börjar också förvandlingen, Guds heliga Ande verkar i människan, så att hon helgas, växer till och mognar.

Detta tyder på en positiv människosyn; en människa med fri vilja till det goda och Guds förekommande nåd i sig, som kan leda till omvändelse, pånyttfödelse och den heliga Andes verk med en förändring i helgelsens process.

Det själavårdaren har som uppgift är då att våga vara öppen för Guds nåd, genom den heliga Ande, och låta Anden verka, samt att visa konfidenten på att Gud redan finns hos henne med sin förekommande nåd. Med andra ord skulle man kunna säga att själavårdaren kan i ord och handling visa på att Gud tror på konfidenten! Dessutom kan själavårdaren ha en positiv tro på själavårdsprocessen- inte för att hon själv är så förträfflig- utan för att Guds nåd verkar som en helande kraft i hela processen.

Själavårdsprocessen påverkas för det första i att själavårdaren kan med dessa kunskaper slappna av och överlåta sig till Gud, vilket gör att hon inte känner några prestationskrav. För det andra vet själavårdaren att Guds förekommande nåd finns i alla konfidenter, vilket i sin tur visar på att konfidenten kan förändras och har en vilja till det goda.

Konfidenten kan också få höra att Gud redan finns hos henne,

Därför kan man säga att Guds nåd, som den ses i den metodistiska traditionen, är en katalysator i själavården. En katalysator som påverkar själavårdsprocessen utan att själv påverkas. Den påverkar själavårdaren, men också konfidenten och hela processen.

8. Litteraturlista

- Bengtsson Ingvar, *Slog följe med dem*, Verbum förlag 1991
- Bibel 2000, Bokförlaget Libris
- Brattemo Carl-Erik, *Själavård till vardags*, Verbum Förlag 1997
- Bergstrand Göran, *En själavårdares dilemma*, Natur och Kultur 2002
- Bergstrand Göran, Magnus Lidbeck, *Själavård Del 1*, Verbum Förlag 1997
- Cobb B John, *Grace and responsibility*, A Wesleyan Theology for today, Abingdon Press 1995
- Dostojevskij Fjodor, *Bröderna Karamazov*, Wahlström & Widstrand 1986
- Elstad Gunnar, *En mäktig katedral*, Församlingsförlaget 1999
- Ericson Benedikte, *Tilgivelsens process og nådens paradoks*, Institutet for Sjelesorg 4/2003
- Hallin Lillemor, *Läkedom i Kristus*, Bokförlaget, Libris 2003
- Hägglund Bengt, *Teologins historia*, Gleerups 1969
- Lindström Harald, *Wesley och heliggörelsen*, Kurer-förlaget 1997
- Löf Edberg Gunilla, *Berättaren och Lyssnaren*. En bok om själavård och liturgi,
Verbum förlag 2000,
- Maddox L Randy, *Responsible Grace*, Abingdon Press 1994
- Metodistkyrkans Gudstjänstbok 2003*
- Metodistkyrkan Lära och kyrkoordning 1997*
- Nationalencyklopedin, Ordbok*
- Novum, *The Greek New Testament* 1968
- Okkenhaug Berit, *Når jeg ser ditt ansikt*, Verbum förlag 2003
- Runyon Theodore, *The New Creation- John Wesley's theology today*, Abingdon Press 1998
- Sjögren Per-Olof, *Kyrkans Lovsång*, Verbum 1987
- Kyrkohandboksgruppens förslag, *Kyrkohandbok för Svenska Kyrkan*, Svenska Kyrkans
Utredningar 2000
- Wiedel Björn, *Lära genom samtal*, Bokförlaget, Libris 2003
- Wikström Ove, *Den outgrundliga människan*, Natur och Kultur 1999